

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

P 1 5 1 A 1 0 1 1 1

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SLOVENŠČINA

Izpitna pola 1

Razčlemba neumetnostnega besedila

Ponedeljek, 1. junij 2015 / 60 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.

Kandidat dobi ocenjevalni obrazec.

Priloga z neumetnostnim besedilom je na perforiranem listu, ki ga kandidat pazljivo iztrga.

POKLICNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite oziroma vpišite svojo šifro v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec.

Izpitna pola vsebuje 20 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom in jih vpisujte v izpitno polo v za to predvideni prostor. Pišite skladno s slovničnimi in pravopisnimi pravili, čitljivo, vendar ne samo z velikimi tiskanimi črkami. Pri nalogah izbirnega tipa izberite samo eno rešitev, če v navodilu ni določeno drugače. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 12 strani, od tega 1 prazno.

Priloga k izpitni poli 1

KVARKADABRA

časopis za tolmačenje znanosti

KvarkaForumO Kvarkadabri ▾knjige ▾predavanja ▾aktivnosti ▾povezave ▾blogi ▾

[Search]

21. February 2014 08:23

ENIGMA OSKARJEV

Leta 2001 je v ameriški strokovni medicinski reviji izšel članek o pojavu, imenovanem »efekt oskarjev«. Avtorja članka sta s statistično analizo dokazala, da živijo dobitniki oskarjev v povprečju štiri leta dlje kot njihovi igralski kolegi, ki so bili za to prestižno nagrado le nominirani. Poleg tega sta ugotovila, da igralci, ki so bili nagrajeni s kar dvema oskarjema, živijo celo šest let dlje, kot je povprečje njihovih malo manj uspešnih kolegov. Če bi efekt oskarjev posplošili na vso populacijo, bi imelo to na povprečno življenjsko dobo človeštva podoben učinek, kot če bi znali pozdraviti vse oblike raka.

Kaj je vzrok za ta nenavadni pojav, je seveda zelo zanimivo in pomembno vprašanje. Da prejem oskarja bistveno podaljša pričakovano življenjsko dobo, seveda ne more biti posledica zgolj boljšega gmotnega položaja, ki ga prinese nagrada, saj so tudi igralci, ki so za oskarje le nominirani, za svoje delo dobro plačani.

V pomoč nam je lahko podatek, da tega nenavadnega eliksirja mladosti v obliki prestižne nagrade niso zaznali samo v Hollywoodu, ampak tudi v svetu znanosti. Tudi dobitniki Nobelovih nagrad živijo v povprečju leto do dve dlje kot tisti, ki so za najpomembnejšo znanstveno nagrado le nominirani.

Kot pojasnjuje nevroznanstvenik Ian Robertson v svoji knjigi iz leta 2012, delujejo tovrstne prestižne nagrade kot eliksir mladosti zato, ker trajno odpravijo stres, povezan z dokazovanjem in bojznijo pred izgubo statusa oziroma ugleda v družbi. Ko ima človek enkrat oskarja ali Nobelovo nagrado, je povsem v svetovnem vrhu na svojem delovnem področju in zelo težko karkoli omaje njegovo mesto v družbeni hierarhiji. Dobitniki oskarjev in Nobelovih nagrad postanejo imuni za izgubo statusa. Kot da bi prejeli trajno cepivo proti stresu, povezanemu z možnostjo za padec njihovega ugleda.

Možnost nazadovanja v družbeni hierarhiji, ki jo zaznajo možgani, posameznik doživlja kot grožnjo oziroma nevarnost. Ta pa sproža stres. Zato so zelo razdražljivi predvsem tisti ljudje, ki po spletu okoliščin pristanejo na mestu, višjem od tistega, ki jim ga kot primernega odredi njihov intuitivni možganski sistem za vzpostavljanje hierarhije v družbi.

Veliko večja verjetnost je, da pozicija moči posameznika spremeni v tirana, če ta doživlja, da ni sposoben za mesto, ki ga zaseda, tudi če se tega povsem jasno ne zaveda. Dobitnik oskarja čuti, da je njegov status po prejemu nagrade dokončno potrjen in neomajen. Nasprotno pa se človek, ki je v hierarhiji višje, kot misli, da si zasluži, ves čas čuti ogroženega. Tako je v stalnem stresu ter postane agresiven in avtoritaren.

Raziskave so pokazale tudi, da stres učinkovito zmanjšuje že občutek oziroma prepričanje, da nadzorujemo dogajanje. Ni nujno, da lahko usmerjamo tok dogodkov, pomembno je le verjeti, da imamo to zmožnost.

Sašo Dolenc

(Prirejeno po: <http://www.kvarkadabra.net/article.php/oskarji-eliksir-mladosti>. Pridobljeno: 10. 9. 2013.)

Prazna stran

Pozorno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge.

1. Dopolnite povedi s podatki o okoliščinah sporočanja.

Izhodiščno besedilo, ki ga je napisal _____,
(Kdo?)

je bilo objavljeno na spletni strani časopisa _____.
(Katerega?)

Spletna stran je namenjena predvsem _____
(Kateri skupini bralcev?)

_____.

(2 točki)

2. Avtor besedila se sklicuje na ugotovitve znanstvenikov. Na črti napišite oba vira, ki ju navaja.

(2 točki)

3. S pomočjo slovarskega sestavka iz Slovarja tujk pojasnite, kako je naslov povezan s temo besedila. Odgovorite v povedi/povedih.

enigma -e ž [gr. *aínigma*] uganka; kaj nerazumljivega ali skrivnostnega

(2 točki)

4. Obkrožite DA, če je trditev v skladu z vsebino izhodiščnega besedila, ali NE, če ni.

V ameriški medicinski reviji je bil objavljen članek o življenjski dobi dobitnikov oskarjev, utemeljen s statističnimi podatki. DA NE

Dobitniki oskarjev živijo dlje predvsem zato, ker jim nagrada omogoči življenje brez finančnih skrbi. DA NE

Ian Robertson se kot nevroznanstvenik v svoji knjigi posveča predvsem človekovi zmožnosti napredovanja na družbeni lestvici. DA NE

Znanstveniki ugotavljajo, da na doživljanje stresa vpliva tudi položaj, ki ga ima posameznik v družbi. DA NE

(2 točki)

5. V 1. odstavku je uporabljena besedna zveza »efekt oskarjev«.

5.1. Zakaj je avtor besedno zvezo »efekt oskarjev« zapisal v narekovaju?

Narekovaj v besedni zvezi »efekt oskarjev«

- A označuje naslov.
- B izraža poseben pomen besedne zveze.
- C uvaja dobesedni navedek v premem govoru.

(1)

5.2. V povedi razložite pomen besedne zveze »efekt oskarjev«.

(2)
(3 točke)

6. Preberite 4. odstavek (Kot pojasnjuje ...) in rešite naloge.

6.1. Kateri način razvijanja teme prevladuje v odstavku? Podčrtajte ustrezno možnost ob poševnicah.

opisovanje/obveščanje/pripovedovanje/razlaganje/utemeljevanje

(1)

6.2. Zakaj po mnenju znanstvenikov dobitniki prestižnih nagrad ne poznajo stresa? Odgovorite v povedi/povedih.

(2)

6.3. Zakaj se avtor članka sklicuje na ugotovitve znanstvenikov?

- A Ker želi popestriti besedilo.
- B Ker ne želi izraziti svojega mnenja.
- C Ker želi pritegniti bralca.
- Č Ker želi biti prepričljivejši.

(1)

6.4. Ali lahko po vašem mnenju visok položaj v družbi odpravi stres? V povedi/povedih razložite svoje mnenje.

(2)
(6 točk)

P 1 5 1 A 1 0 1 1 0 7

7. Preberite predzadnji odstavek (Veliko večja verjetnost ...) in v povedi/povedih razložite, v katerih okoliščinah po mnenju znanstvenikov nekateri ljudje postanejo agresivni in avtoritarni.

(3 točke)

8. S katerim namenom je avtor napisal besedilo?

Avtor je napisal besedilo predvsem, da bi

- A za naslovnika ovrednotil ugotovitve znanstvenikov o vplivu oskarjev na življenjsko dobo dobitnika.
- B naslovnika seznanil z najnovejšimi raziskavami s področja nevroznanosti.
- C naslovniku ob zgledu znanih osebnosti iz filmskega sveta prikazal strategije za življenje brez stresa.
- Č naslovniku predstavil ugotovitve raziskav o vplivu pomembne nagrade na življenjsko dobo dobitnika.

(1 točka)

9. V katero vrsto besedil uvrščamo izhodiščno besedilo? Podčrtajte ustrezno možnost ob poševnici.

Izhodiščno besedilo uvrščamo med
znanstvena/poljudnoznanstvena besedila.

(1 točka)

10. S katero sopomensko povedjo bi lahko nadomestili posamezno podčrtano poved?

Tovrstne nagrade delujejo kot eliksir mladosti.

- A Tovrstne nagrade so iz žlahtnih kovin.
- B Tovrstne nagrade učinkujejo v mladosti.
- C Tovrstne nagrade prinašajo čudodelno moč.
- Č Tovrstne nagrade so kot pomlajevalni napoj.

Dobitniki oskarjev postanejo imuni za izgubo statusa.

- A Dobitniki oskarjev se prilagodijo izgubi statusa.
- B Dobitniki oskarjev so izpostavljeni izgubi statusa.
- C Dobitniki oskarjev postanejo ravnodušni do izgube statusa.
- Č Dobitniki oskarjev so občutljivi za izgubo statusa.

(2 točki)

11. V izhodiščnem besedilu je veliko prevzetih besed.

11.1. Na črtico pred vsako prevzeto besedo napišite številko ustrezne razlage iz desnega stolpca.

_____ avtoritaren	1 nagrada
_____ nominacija	2 ugleden, uveljavljen
_____ prestižen	3 imenovanje, določitev kandidata
_____ status	4 oblasten, samovoljen
_____ populacija	5 družba
_____ stres	6 pritisk, napetost
	7 prebivalstvo
	8 položaj

(2)

11.2. Ali je raba prevzetih besed v izhodiščnem besedilu primerna? Obkrožite črko pred pravilnim odgovorom.

Raba prevzetih besed

- A je primerna, saj avtor širši javnosti predstavlja znanstvena spoznanja in pri tem uporablja nekatere prevzete besede, za katere predvideva, da jih naslovnik razume.
- B je primerna, saj je avtor znanstvenik in ožji strokovni javnosti predstavlja znanstvena spoznanja v strokovnem jeziku.
- C ni primerna, saj za avtorje neumetnostnih besedil velja pravilo, da v svojih besedilih ne smejo uporabljati prevzetih besed.
- Č ni primerna, saj je avtor kršil načelo živosti in nazornosti ter bralcu, ki ni strokovnjak, onemogočil razumevanje besedila.

(1)
(3 točke)

12. Poimenujte spodnje dvojice besed glede na pomensko razmerje.

nagrada – oskar _____

gmotni – materialni _____

napredovanje – nazadovanje _____

(2 točki)

13. Preberite slovarski sestavek in rešite naloge.

Ōskar *-ja* m 'zlata figura, ki jo od leta 1928 kot nagrado za vrhunske dosežke podeljuje Ameriška filmska akademija'. Prevzeto iz agl. *Oscar* v enakem pomenu, kar temelji na osebni imenu *Oscar*. Neka uslužbenka Akademije je namreč leta 1931 pripomnila, da jo figura spominja na njenega strica Oscarja, in to ime se je prijelo kot neuradno poimenovanje figure in nagrade. Stric te uslužbenke *Oscar Pierce* je bil sicer kmet in je gojil predvsem pšenico in sadje (RoDN, 395).

13.1. Iz katerega jezikovnega priročnika je slovarski sestavek?

Slovarski sestavek je iz

- A Slovarja slovenskega knjižnega jezika.
- B Slovenskega pravopisa.
- C Slovenskega etimološkega slovarja.
- Č Angleško-slovenskega slovarja.
- D Slovensko-angleškega slovarja.

(1)

13.2. Doplnite poved s podatki o besedi.

Beseda *oskar* je prevzeta iz _____ jezika. Glede na besedno vrsto spada med _____, naglašena pa je na _____ zlogu.

(2)

13.3. V povedi utemeljite rabo male začetnice v podčrtani besedi.

Igralec je prejel oskarja.

Utemeljitev:

(2)
(5 točk)

14. Iz naslednjih besednih zvez tvorite ustrezna enobesedna poimenovanja.

dobitnik nagrade – _____
dobitnik Nobelove nagrade – _____
človek, nominiran za nagrado – _____

(2 točki)

15. Dopolnite poved, tako da iz besed v oklepajih tvorite ustrezne pridevnike.

V _____ (Hollywood) svetu obstaja posebna
 _____ (hierarhija) lestvica vrednot, o čemer lahko
 beremo tudi v _____ (Robertson) knjigi.

(2 točki)

16. V besedilo vstavite besedo *možgani* v ustreznih oblikah.

Nevroznanstveniki so sodelovali na prireditvi Teden _____.
 Predstavili so referate o tem, kako se stres odraža v _____.
 Med drugim je bila zanimiva ugotovitev, da prava količina železa _____
 zagotovi zadostno količino kisika, ki ga ti nujno potrebujejo za svoje delovanje.

(2 točki)

17. V spodnji povedi podčrtajte stavčne člene.

Prejem oskarja bistveno podaljša pričakovano življenjsko dobo.

(2 točki)

18. Spodnji enostavčni povedi združite v zahtevani dvostavčni.

Dobitniki oskarjev ne poznajo stresa. Živijo dlje.

18.1. Posledično priredje:

(2)

18.2. Podredje z vzročnim odvisnikom:

(2)
 (4 točke)

19. Podčrtani del spodnje povedi razširite v ustreznih odvisnik. Poved napišite na novo.

Leta 2001 je v ameriški strokovni medicinski reviji izšel članek o pojavu, imenovanem »efekt oskarjev«.

Podredno zložena poved z odvisnikom:

(2 točki)

20. Napišite **poročilo**.

Zamislite si, da ste Matej/Mateja Novak, dijak/dijakinja Srednje šole za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo. Dijaki zaključnih letnikov ste se v sklopu projektnega tedna udeležili prireditve Teden možganov. Napišite poročilo o dogajanju prvega dne. V poročilu navedite tudi, kakšen pomen je imel obisk prireditve za vas. Pomagajte si s priloženim besedilom. Besedilo naj obsega vsaj 110 besed. Pišite na naslednjo stran.

SREDA, 12. marec 2014

Mestni muzej Ljubljana, Gosposka ulica 15

Od 10.00 do 12.00: Predavanja

- Kako upočasniti umsko staranje (Vojko Kavčič)
- Ali ima hormon ljubezni tudi temno stran (Gregor Majdič)
- Slikanje možganov – branje misli (Blaž Koritnik)
- Ali možgani ponoči res spijo (Leja Dolenc)

12.00 Vprašanja in diskusija

13.00 Odmor za kosilo

Od 15.00 do 18.00: Izobraževalne delavnice za srednješolce

- Delavnica uspešnega sporazumevanja
- Nebesedno sporazumevanje
- Kako prepoznati govorno motnjo
- Sporazumevanje v zdravstvu

20.00 Ogled filma **Kraljev govor** (Slovenska kinoteka)

(12 točk)

